

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De meerwaarde van de thuistalen van leerlingen in praktijk omgezet: het Validiv-project in het kort

Van Praag, L.; Agirdag, O.; Van Avermaet, P.; Van Houtte, M.

Publication date

2017

Document Version

Final published version

Published in

Meertaligheid en onderwijs

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Van Praag, L., Agirdag, O., Van Avermaet, P., & Van Houtte, M. (2017). De meerwaarde van de thuistalen van leerlingen in praktijk omgezet: het Validiv-project in het kort. In O. Agirdag, & E-R. Kambel (Eds.), *Meertaligheid en onderwijs: Nederlands Plus* (pp. 66-78). Boom.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De meerwaarde van de thuistalen van leerlingen in praktijk omgezet: het Validiv-project in het kort

Lore Van Praag, Orhan Agirdag, Piet Van Avermaet en Mieke Van Houtte

Het Validiv-project

In dit hoofdstuk lichten we het Validiv-project toe. Validiv staat letterlijk voor 'VALorising LInguistic DIVersity in Flanders' en het project was een Strategisch Basis Onderzoek dat gefinancierd werd door het Instituut voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT). Het Validiv-project liep van 2011 tot 2015 en was er voornamelijk op gericht om de bestaande talige diversiteit en talige repertoires van de leerlingen, gaande van het Gents dialect tot het Turks, in onderwijsprocessen in het basisonderwijs in Vlaanderen en Brussel in kaart te brengen en te valoriseren. Het Validiv-project wilde niet enkel de bestaande diversiteit en repertoires in kaart brengen, maar was ook een actiegericht onderzoek, dat als doel stelde alternatieve manieren te bekijken om met de talige diversiteit en de talige repertoires van leerlingen in het basisonderwijs om te gaan. In de meeste scholen in Vlaanderen vertrekt het talenbeleid op school van het taalbadmodel. In dit taalbadmodel gaat men ervan uit dat leerlingen die thuis ook nog een andere taal spreken dan Nederlands, het beste zoveel mogelijk 'ondergedompeld' worden in de Nederlandse taal op school, aangezien ze op deze manier sneller en beter het Nederlands onder de knie zullen hebben, en zo hun toekomstkansen kunnen optimaliseren. Tijdens het Validiv-project wilden we nagaan in welke mate dit taalbadmodel ook daadwerkelijk de beste manier is om met taal om te gaan op school. Aangezien er echter amper scholen zijn in Vlaanderen die aanzienlijk afwijken van dit taalbadmodel, was het noodzakelijk om zelf een experimentele conditie te ontwerpen waarin het taalbeleid (eentalig Nederlands) op school omgevormd werd tot een talenbeleid (valoriseren van meerdere talen) op school.

Voor dit actiegericht onderzoek ontwierpen we een experiment waarbij we scholen anderhalf schooljaar hebben gevolgd, ondersteund en bestudeerd. In de eerste groep van scholen, werden de bestaande schoolse praktijken in verband

met taal onderzocht. In een tweede groep van scholen, hebben we getracht om – bijgestaan door schoolbegeleiders – veranderingen teweeg te brengen in de manieren waarop leerkrachten omgaan met taal in de klas en op school. Om scholen en leerkrachten hierin bij te staan en ervoor te zorgen dat schoolactoren zonder enige hulp in de toekomst een alternatief beleid zouden kunnen voeren rond taal – indien het project succesvol zou zijn – hebben we verschillende instrumenten ontwikkeld, met name een ondersteunende map waarin verschillende leervormen, praktische begeleiding en oefeningen voor leerkrachten en schooldirecties zitten, en een digitaal meertalig leeromgeving (E-Validiv – beschikbaar op KlasCement¹⁵), waarop leerlingen allerlei oefeningen konden maken in zowel het Nederlands als een tweede taal. Deze instrumenten hadden voornamelijk als doel om op een positieve manier aandacht te besteden aan de talige repertoires die leerlingen bezitten en deze op een positieve manier te benutten op school. De scholen werden anderhalf jaar begeleid in hun pogingen om van hun school een meertalig en tolerante omgeving te maken. Na het einde van deze testperiode, werden leerlingen, leerkrachten en directies bevroegd en werden de mogelijke veranderingen gedurende de loop van het Validiv-project gemeten. Daarnaast voerden we enkele kleinschaligere experimenten uit, telkens onder begeleiding van een onderzoekster, die de manieren naging waarop leerlingen hun talen inzetten als ze mogen kiezen, en waarop de talen die leerlingen beheersen elkaar al dan niet kunnen aanvullen. Er wordt hierbij steeds gebruik gemaakt van een geïntegreerde aanpak ten aanzien van meertaligheid op school, die vertrekt vanuit de ervaringen van alle leerlingen in de klas en toegepast wordt in alle klassen, ongeacht de talige samenstelling van de klas.

Om een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de mogelijke gevolgen die bepaalde visies over taal en talige praktijken met zich meebrengen, werkten we met een interdisciplinair onderzoeksteam, dat deze problematiek benaderde vanuit verschillende disciplines, zoals sociologie, onderwijskunde en taalkunde. Elk van deze disciplines bracht ook haar specifieke vragen met zich mee, waaronder vragen naar de taalkeuzes die leerlingen maken in een bepaalde context, het taalgebruik van leerlingen, organisatorische moeilijkheden bij het ontwikkelen van alle talige repertoires van leerlingen en het aanpassen van een talenbeleid, uitslui-

15 KlasCement (www.klascement.be) is een leermiddelennetwerk, opgericht door de Vlaamse Gemeenschap, waar leerkrachten elkaar inspireren door materiaal te delen, voor leerlingen van alle leeftijden.

tingsprocessen gerelateerd aan taal, gevolgen voor het welbevinden van leerlingen op school, enzovoort. Vervolgens maakte dit project gebruik van verschillende soorten onderzoeksmethoden, zoals interviews, video-observaties en experimentele groepswerken met leerlingen, het opvolgen van de activiteiten van leerlingen in een digitale leeromgeving en een grootschalige survey. Er participeerden in totaal 67 scholen die vallen onder de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap, waarvan 24 scholen in Brussel, 22 in Gent en 21 in Limburg.

In de komende alinea's gaan we dieper in op de ontwikkelde Validiv-producten, de onderzoeksresultaten van het Validiv-project en de sterktes, maar ook de moeilijkheden die we ondervonden bij het toepassen van een project dat gericht is op het benutten van de talige diversiteit en de talige repertoires als didactisch kapitaal voor (taal)leren van alle leerlingen in het Vlaamse onderwijs. Ondanks het feit dat we in dit project vertrokken van het idee dat alle betrokken leerlingen meertalig zijn (taalvariëteiten, dialecten), waaronder het Nederlands, willen we om de leesbaarheid te verhogen in dit hoofdstuk een onderscheid maken tussen de concepten 'Nederlandstalig' en 'meertalig' om duidelijker te kunnen weergeven welke talen de leerlingen voornamelijk spreken, waarbij meertalige leerlingen naast alle taalvariëteiten van het Nederlands thuis ook nog een andere taal spreken.

Ontwikkelde Validiv-producten

Een eerste belangrijk product dat werd ontwikkeld tijdens het Validiv-project is E-Validiv, een meertalige digitale leeromgeving. Deze leeromgeving werd ontworpen om het Validiv-onderzoek te kunnen uitvoeren, maar ook om – na afloop van het project – als afgewerkt product leerkrachten te kunnen bijstaan om meertaligheid op een speelse maar ook gecontroleerde wijze te kunnen introduceren in de klas. E-Validiv is voornamelijk gericht op leerlingen van het vierde en vijfde leerjaar in het Vlaamse basisonderwijs en biedt een breed gamma aan van thema's uit de lessen wereldoriëntatie ('Ruimte', 'Milieu', 'Natuur', 'Lichaam', 'Onderweg', 'Oriëntatie', 'Tijd', 'Gezondheid'). We hebben hierbij geprobeerd rekening te houden met de meest recente ontwikkelingen op het gebied van digitale leeromgevingen, waarbij leerlingen bijvoorbeeld zelf hun ritme kunnen bepalen, notities kunnen nemen en hun aandacht niet enkel via tekst en visuele voorstellingen geprikkeld wordt, maar ook auditief. Ondanks het gebruik van deze vernieuwende leermethoden zijn deze kenmerken niet het meest opvallende en bijzondere aan deze digitale leeromgeving. E-Validiv onderscheidt zich voornamelijk van andere digitale leeromgevingen omdat alle inhoud in twee talen aangeboden wordt, met name de instructietaal Nederlands en

een keuzetaal, die op voorhand vastgelegd moet worden. Leerlingen kunnen hiervoor kiezen uit de volgende talen: Engels, Frans, Italiaans, Pools, Spaans of Turks. Op deze manier kunnen leerlingen steeds kiezen in welke taal ze een bepaalde inhoud willen lezen. Leerlingen worden zo ondersteund om hun talig repertoire in te zetten tijdens hun leerproces en inzichten uit de verschillende talen die ze beheersen of beter willen beheersen te combineren. Daarnaast heeft E-Validiv ook als meerwaarde dat het een inclusieve aanpak hanteert, waarbij elke leerling, afhankelijk van zijn/haar talige achtergrond een bepaalde taal ter beschikking krijgt (Van Laere, Agirdag & Van Braak, 2016; Van Laere, 2016).

Figuur 1 De startpagina van MetroTaal – Mind the gap

Een tweede eindproduct van het Validiv-project is de website MetroTaal – Mind The Gap (www.Metrotaal.be), die voornamelijk werd ontwikkeld voor begeleiders in scholen. Deze website werd ontwikkeld om begeleiders op scholen, maar ook leerkrachten, directie, ouders en andere geïnteresseerden bij te staan om meer-

taligheid een plaats te geven op scholen. Begeleiders van leerkrachten in scholen kunnen inspiratie opdoen om betere ondersteuning te kunnen bieden aan leerkrachten die de thuistalen van leerlingen op een positieve manier willen benutten in de klas. Op deze website kan men een hele reeks van achtergrondinformatie, oefeningen, casussen, werkvormen om met een team aan de slag te gaan, activiteitenfiches, filmmateriaal voorzien van begeleidingsfiches, citaten van leerlingen, leerkrachten en andere begeleiders, vinden.

De (cognitieve) **meerwaarde** van meertaligheid

Meertaligheid heeft een positieve invloed op het metalinguïstisch bewustzijn. Kinderen die meertalig worden opgevoed, zijn in staat om vroeger, beter en sneller na te denken over taal.

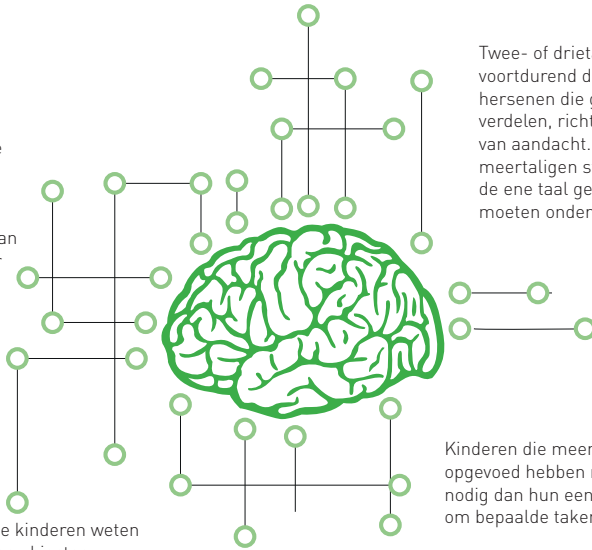
Mensen die al twee talen spreken, leren makkelijker een nieuwe taal dan mensen die alleen hun moedertaal spreken. Dit voordeel is niet zozeer te danken aan een talenknobbel, maar aan de ervaring opgedaan tijdens het leren van de tweede taal.

Meertalig opgroeiende kinderen weten dat de benamingen van objecten willekeurige labels zijn. Daardoor kunnen deze kinderen al vroeg abstract denken. En dat komt dan weer van pas bij andere vaardigheden, zoals rekenen.

Ook op latere leeftijd heeft meertaligheid een gunstig effect. Het kan de aanvang van dementie vertragen.

Twee- of drietaligen trainen voortdurend de delen in de hersenen die gericht zijn op het verdelen, richten en vasthouden van aandacht. Dit komt doordat meertaligen steeds wanneer ze de ene taal gebruiken, de andere moeten onderdrukken.

Kinderen die meertalig worden opgevoed hebben minder hersenactiviteit nodig dan hun eentalige leeftijdsgenoten om bepaalde taken uit te voeren.

Figuur 2 Voorbeeld van een fiche uit MetroTaal waarin achtergrondinformatie wordt gegeven over de (cognitieve) meerwaarde van meertaligheid

Kleurenspeel

De begeleiders van de peuters en 1ste kleuterklas vinden het belangrijk dat hun kleuters een aantal basisbegrippen zowel in hun thuistaal als in het Nederlands kennen. Daarom besluiten ze om enkele gezelschapsspellen aan te passen zodat de thuistaal van de kleuters een hefboom kan worden voor het leren van het Nederlands.

DOEL

Kennismaken en herkennen van de ingrediënten van een krachtige leeromgeving. Ondervinden hoe thuistaal of talendiversiteit ondersteunend kan zijn voor leerlingen.

VOOR WIE

Voor alle leerkrachten

TIJD

40 tot 60 minuten

HOE

Kleuters spelen een spel met gekleurde blokken. Ze gooien om beurten met een dobbelsteen en proberen een zo hoog mogelijke toren te bouwen.

VERLOOP

Stap 1 *Ingrediënten voor een krachtige leeromgeving*

Elke deelnemer leest het overzicht van de ingrediënten van een krachtige leeromgeving.

Stap 2 *Bespreken in duo*

Maak tweetallen. Vraag aan elk duo om de inhoud van een krachtige leeromgeving te bespreken.

Voor de coach

Werk vanuit de volgende denkvragen.

- Wat herken je uit je eigen praktijk?
- Hoe doe je dat in je eigen klas?
- In welke mate neem je dit inzicht nu al mee in je voorbereiding?
- Krijgt thuistaal of talige diversiteit hier een plaats in?
 - Indien ja, op welke manier?
 - Indien niet, wat belette je tot nog toe?

Stap 3 *Film bekijken*

Bekijk het filmfragment.

Voor de coach

Geef enkele ondersteunende kijkvragen mee.

- Wat zijn jullie eerste indrukken?
- Wat valt op?
- Wat roept vragen op?
- Wat herken je uit je eigen praktijk?

Stap 4 *Film herbekijken en bespreken*

- Welke ingrediënten van een krachtige leeromgeving vinden jullie terug in het filmpje?

Voor de coach

Verdeel de groep in drie subgroepen.

Laat de deelnemers gericht vanuit de drie ingrediënten van een krachtige leeromgeving observeren. Je kunt de film verwerken aan de hand van deze vragen:

- Tot welk uiteindelijk doelen zet deze kleuterleidster hier talige diversiteit in?
- Bij welke activiteiten kan je dit toepassen in jouw klaspraktijk? Geef enkele voorbeelden.
 - Wie of wat heb je nodig om je hierbij te helpen?

- Wat is een eventuele valkuil voor deze leerkracht in dit filmpje?
 - Hoe ga jij die valkuilen omzeilen?

Stap 5 *Bespreking in groep*

Overloop samen met de deelnemers de verschillende vragen en vul elkaar aan.

Voor de coach

Verwerk via één van deze pistes.

- Werk eerst in duo's indien de groep groot is. Ga daarna naar de plenaire bespreking.
- Beantwoord de vragen op een poster en ga langs bij elke poster om in of aan te vullen.

MATERIAAL

Film 'Kleurenspeel', fiche krachtige leeromgeving

BRONNEN

Iris Roose en Vicky Verley, Steunpunt Diversiteit & Leren in het kader van het Validiv-project.

Figuur 3 Voorbeeld van een activiteitenfiche uit MetroTaal waarin een kleurenspeel wordt uitgelegd

Onderzoeksbevindingen

Zoals we al eerder vermeld hebben, werden de talige diversiteit op school en in de klas en de talige repertoires van leerlingen vanuit verschillende onderzoekdisciplines onderzocht. We zetten beknopt enkele onderzoeksbevindingen op een rijtje zonder al te diep in te gaan op de specifieke eigenheid van deze onderzoeken (voor meer uitleg zie Van Praag et al., 2016). Bij het interpreteren van deze onderzoeksbevindingen moet men steeds in gedachten houden dat de voorgestelde leervormen en visies met betrekking tot taal, in de meeste scholen in Vlaanderen indruisen tegen het jarenlange gevoerde talenbeleid. Dit bemoeilijkte de evaluatie van de verschillende

onderzoeksbevindingen enigszins aangezien schoolteams zich eerst moesten richten op het gelijkstemmen van de visies hieromtrent voordat meertaligheid daadwerkelijk een ingang kon vinden op school. Uit het project bleek dat taal op verschillende manieren een rol kan spelen op school. Een bepaald taal-, of beter gezegd, talenbeleid op school kan zijn uitwerking hebben op de sociale relaties op school, de mate waarin leerlingen zich thuis voelen op school, het taalgebruik op school, en de manieren waarop leerlingen hun talige repertoires benutten.

Uit het project bleek dat in Vlaanderen de heersende visies rond het gebruik van talen op school erg gelijkaardig zijn (Strobbe, 2016; Van Der Wildt, Van Avermaet & Van Houtte, forthcoming). Ook al zijn er zeker individuele verschillen tussen leerkrachten onderling en tussen scholen onderling, toch was het frappant om te merken in welke mate de heersende visie over taal die vertrekt vanuit het taalbadmodel, gedeeld wordt doorheen Vlaanderen. Het idee dat leerlingen best zo snel mogelijk ondergedompeld worden in een Nederlands taalbad op school, waarbij andere talen die niet aan bod komen in het curriculum best zoveel mogelijk verdrongen worden tot de naschoolse sfeer, werd nagenoeg overal gedeeld of de zin ervan tenminste erkend. Dit betekent ook dat personen die deze visie niet per se onderschrijven, moeite ondervinden als ze alternatieve visies voor het exclusieve taalbadmodel – zoals het benutten van de meertaligheid van de kinderen – voorstellen en willen uitwerken. Het belang van een goede teamgeest en eensgezindheid rond een talenbeleid op school – een door geschiedenis en politiek erg heikele kwestie in Vlaanderen – bleek een eerste onontkoombare voorwaarde te zijn voor het slagen van het Validiv-project en het benutten van alle talige repertoires van leerlingen op school. Begeleiders van scholen hadden vaak veel meer tijd nodig dan voorzien om te werken aan een gedeelde schoolvisie rond taal – de randvoorwaarden zeg maar – voordat ze konden beginnen met de introductie van de ontwikkelde instrumenten door het Validiv-team. Het doorvoeren van dergelijk talenbeleid bleek veel gemakkelijker te gaan in scholen die al aangaven dat hun team goed op elkaar afgestemd was. Eens het project ingang vond op school, bleek ook dat in deze laatste scholen, leerkrachten veel sneller geneigd waren om hun ervaringen met elkaar uit te wisselen en elkaar tips te geven rond meertalige innovaties in de klas (Verley, 2016).

Een andere bevinding is dat een positiever beleid ten aanzien van meertaligheid op zich niet volstaat om de talige repertoires van de leerlingen positief te benutten op school, en de mogelijkheden variëren naargelang de aanwezige talige repertoires in de klas. Elke klas is anders en heeft nood aan een andere aanpak. Leerlingen

gebruiken hun thuishalen niet spontaan in dezelfde mate op school, wat vraagt om gepaste stimulering en ondersteuning van de leerkrachten. Hierbij speelt het gevoel dat leerlingen hebben over de mate waarin ze een bepaalde taal beheersen een grote rol. Leerlingen die het gevoel hebben dat ze de talen die ze spreken ook goed beheersen, voelen zich beter thuis op school dan leerlingen die de indruk hebben dat ze slechts één van de talen die ze spreken – ongeacht over welke taal dit gaat – echt goed beheersen. Met andere woorden, het gevoel dat leerlingen hebben over de beheersing van de talen die ze spreken, is ook van belang voor de mate waarin die leerlingen zich thuis voelen op school. Dit gevoel van taalbeheersing mag niet onderschat worden aangezien het zich thuis voelen op school uiteindelijk ook de schoolse prestaties van leerlingen mee kan beïnvloeden. Dit gevoel van taalbeheersing is ook van belang voor de mate waarin leerlingen in scholen met een toleranter talenbeleid ook daadwerkelijk hun volledige talige repertoires zullen inzetten. Overigens moet het gevoel van kinderen over hun taalbeheersing los gezien worden van hun feitelijke taalvaardigheid (Van der Wildt, 2016a; forthcoming).

Vervolgens zien we dat als leerlingen hun thuishalen mogen inzetten in een schoolse omgeving waarin ze vrij zijn om de talen te gebruiken die ze willen, ze toch niet steeds gebruik maken van de taal die ze vooral thuis spreken. De talige omgeving van scholen heeft een enorme invloed op de gebruikte talen op school, ook tussen leerlingen die naast het Nederlands ook andere talen in hun talig repertoire hadden. We zien dat leerlingen in scholen gelegen te Brussel vaker onderling Frans spreken met elkaar, terwijl dit vaak Nederlands was in de scholen in Gent en de Limburgse mijngemeenten (Surmont, 2016; Rosiers et al., 2015; Rosiers, 2016; forthcoming a; Jordens, 2016a; 2016b). Het gebruik van het Nederlands in de scholen in Gent en de Limburgse mijngemeenten was meer het geval dan aanvankelijk gedacht werd door de onderzoekers, maar ook door de participanten van het onderzoek (Jordens, 2016a; 2016b; Van Laere et al., 2016; Rosiers et al., 2015). Als leerlingen bijvoorbeeld gebruik maakten van de door ons ontworpen digitale leeromgeving E-Validiv (www.klascement.be; Van Laere, 2016), dan konden we vaststellen dat meertalige leerlingen vooral gebruik maakten van hun thuistaal als hulpmiddel voor hun leerproces in het Nederlands. Ook hier speelt de mate waarin leerlingen hun talige vaardigheden inschatten een rol in het gebruik van hun thuistaal in deze leeromgeving. Zo zagen we dat leerlingen die vonden dat ze hun thuistaal niet zo goed beheersten, ook minder teruggrepen naar deze thuistaal tijdens het uitvoeren van bepaalde oefeningen (Van Laere et al., 2016; Van Laere, 2016).

Uit het Validiv-project is ook gebleken dat taal een rol kan spelen in de vriendschapsrelaties tussen leerlingen en het vertrouwen dat leerlingen hebben in hun leerkracht. Taal wordt vaak genoemd als een manier om klikjes te vormen op school, maar kan tegelijkertijd een manier zijn om duidelijk te maken dat leerlingen volledig aanvaard worden op school. We onderzochten de rol van taal in inclusie- en exclusieprocessen van leerlingen op school. In dit onderzoek (Van der Wildt, 2016a; 2016b; Van Der Wildt et al., forthcoming) vonden we dat het niet per se taal op zich is dat een rol speelt in het sociale leven op school, maar wel de manier waarop men hiermee omgaat, met name in het talenbeleid. Opvallend was dat alle leerlingen, zowel meertalige als Nederlandstalige leerlingen, zich beter thuis voelen op school naarmate er toleranter wordt omgegaan met meertaligheid. Dit speelt voornamelijk een rol in de ontwikkeling van vriendschapsrelaties tussen leerlingen die niet dezelfde talige repertoires hebben. Meertalige leerlingen ontwikkelen meer vriendschapsrelaties met leerlingen die een andere thuistaal spreken als ze het gevoel hebben dat de talen die ze spreken naast het Nederlands ook aanvaard worden op school. Dit kan als gevolg hebben dat leerlingen zich meer bewust worden van de talige vaardigheden van hun vrienden in de klas en hier meer rekening mee zullen houden. Het toelaten van meerdere talen dan Nederlands kan dus uiteindelijk ook leiden tot het spreken van meer Nederlands tussen leerlingen onderling (Van Der Wildt et al., 2015; Van der Wildt, 2016a). Toekomstig talenbeleid dat gericht is op het benutten van meertaligheid mag zeker niet de bezorgdheden van leerkrachten negeren. Veel leerkrachten vrezen soms de controle in de klas te verliezen en dat leerlingen zich onvoldoende met de taken en lessen zullen bezighouden. Hier komt nog bij dat leerkrachten vaak niet veel ervaring hebben met leervormen die meerdere talen toelaten in de klas, waardoor ze vrezen dat ze leerlingen niet kunnen ondersteunen bij het gebruik van de thuistaal (Rosiers, forthcoming b; Strobbe, 2016). Deze bezorgdheden vragen een intensieve begeleiding van de school en extra inzet en energie van de leerkrachten zelf. Uit het Validiv-project bleek dat deze bezorgdheden wel niet steeds in overeenstemming zijn met de realiteit. Uit enkele kwalitatieve studies die uitgevoerd werden in dit project (Jordens, 2016; Rosiers et al., 2015; Rosiers, forthcoming) konden we vaststellen dat bij het positief benutten van de talige repertoires van leerlingen tijdens groepswerken, leerlingen hun thuistaal overwegend gebruikten om te overleggen over de inhoud en het verloop van de taak, eerder dan over andere zaken die niets met de taak te maken hadden. Het maken van goede afspraken tussen leerlingen en leerkrachten, het introduceren van gerichte leervormen (bijvoorbeeld de digitale leeromgeving E-Validiv, Van Laere et al., 2016, forthcoming; of oefeningen zoals uitgewerkt werden

op de website MetroTaal, Verley, 2016) en het openlijk bespreken van het toelaten van thuistalen op school, kan hier een oplossing bieden. Als laatste moeten we opmerken dat de introductie van dergelijke instrumenten op zich een belangrijke manier is om de bezorgheden van leerkrachten te verminderen. Uit het onderzoek bleek echter dat de implementatie van de instrumenten ontwikkeld voor het Validiv-project ook geleid hebben tot meer positievere houdingen van leerkrachten ten aanzien van meertalige praktijken op school (Van Der Wildt et al., 2015; 2016b).

We vonden ook dat het taalgebruik van leerlingen verschilt naargelang de context waarin leerlingen zich bevinden en het onderwerp waarover leerlingen spreken. Als het gaat over schoolse zaken, maken leerlingen voornamelijk gebruik van het Nederlands (Jordens, 2016a; 2016b; Rosiers, forthcoming; Van Laere et al., 2016, forthcoming). Ze hebben vaak onvoldoende kennis van schoolse zaken in hun thuistaal, waardoor ze hun thuistaal onvoldoende kunnen benutten (Van Laere et al., 2014; 2016; forthcoming). Dit betekent echter niet dat hun thuistaal niet benut wordt in de klas. Leerlingen gebruiken zowel het Nederlands als hun thuistaal om over bepaalde betekenissen te onderhandelen. Daarnaast gebruiken ze hun thuistaal om de praktische regelingen rond een taak(inhoud) te bespreken. De manier waarop leerlingen hun thuistalen gebruiken hangt sterk af van de vertrouwdheid die leerlingen hebben met het gebruik van hun thuistalen op school. Dit resultaat suggereert dat, aangezien leerlingen in een schoolse context vaak niet veel gebruikmaken van de talen die ze thuis spreken, er nog veel mogelijkheden zijn om het gebruik hiervan te stimuleren. Leerlingen passen zich snel aan de context aan en zijn vaak erg flexibel in hun taalgebruik. Zo kunnen ze, bijvoorbeeld, bepaalde woorden van één taal vervoegen volgens de grammaticaregels van een andere taal, om zich op die manier zo volledig mogelijk uit te drukken en optimaal te communiceren (Jordens, 2016a; 2016b).

■ Conclusie

Algemeen kan gesteld worden dat uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat er veel meer aandacht besteed moet worden aan het gelijkstemmen van de ideeën rond meertaligheid op school en het positief benutten van thuistalen van leerlingen in de klas. Aangezien de onderliggende theoretische uitgangspunten van dit onderzoek indruisen tegen de heersende denkbeelden in de samenleving en praktijken in Nederlandstalige scholen in België, werden niet alle instrumenten ten volle aangewend of toch niet op de oorspronkelijk bedoelde manier. De introductie van de verschillende Validiv-instrumenten stootte soms op heel wat tegenkanting,

waardoor hun uiteindelijke effect moeilijker in te schatten was. We ondervonden, bijvoorbeeld, veel moeilijkheden om in een klascontext groepswerken te laten uitvoeren waarin leerlingen hun volledige talige repertoires mochten inzetten. Dit zorgde ervoor dat er erg veel verschillen waren in de manieren waarop de scholen die deelnamen aan het Validiv-project daadwerkelijk het project in de praktijk omzetten. Een tweede opmerking die we moeten maken, is dat de Validiv-instrumenten werden ingezet op scholen in het vierde en vijfde leerjaar. Leerlingen hadden dus nog niet van het begin van hun schoolcarrière gewerkt aan de ontwikkeling van hun schoolse taalvaardigheden in andere talen dan het Nederlands, en wisten bijgevolg niet zo goed hoe ze in een schoolse context gebruik moesten maken van hun talige vaardigheden en deze verder konden ontwikkelen, bijvoorbeeld door het gebruik van de digitale meertalige leeromgeving E-Validiv. Het heersende eentalige beleid en de eentalige praktijk die in de meeste scholen gold voor het experiment, zorgde wellicht voor schroom bij leerlingen om plots hun volledige taalrepertoire in te zetten in klasinteractie en in het leerproces. Ondanks deze hindernissen bij het uitvoeren van dit project, zagen we dat vooral in scholen die in mindere mate gehinderd waren door tegenstrijdige visies van leerkrachten en schooldirecties over taal, wel veel veranderingen teweeg gebracht werd. Samenvattend kunnen we stellen dat de manieren waarop er met talen in scholen wordt omgegaan – zoals een eentalig of meertalig beleid en het al of niet benutten van de talige repertoires van leerlingen – cruciaal zijn voor het volledig ontwikkelen van de talige vaardigheden van leerlingen.